

Halk Kùltürü Araştırmaları

ERMAN ARTUN

KİTABEVİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Çukurova Konar-Göçer Türkmenlerinin Halk Kültürlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri	9
Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri Bunlardaki Eski Kültür İzleri	45
Adana Halk Hekimliğinde Atalar Kültü	77
Çağdaş Tıptan Alternatif Tıbbaya Yöneliş: Medya Çerçileri	85
Anadolu İnanç Önderlerini Besleyen Eski İnanç Sistemleri, Dinler, İnanışlar	95
Halk Kültüründe Nevruz	109
Tekirdağ'da Hıdrellez Geleneği	117
Adana'da İnanç Merkezleri ve Bunlara Bağlı Kültür Değerleri	139
Osmanlı'nın İlk Dönemlerinde Türk ve Balkan Kültürlerinde Etkileşim ..	155
Türk Halk Kültürünün Balkanlardaki Rolü	165
Halk Kültürünün Uluslar Arası Tanıtımında Medyanın Rolü	171
Küreselleşen Dünyada Güney Anadolu Halk Kültürünün Geleceği	177
Tekirdağ Adetlerinden "Bocuk Gecesi ve Sedenka	185
Adana Yağmur Yağdırma Törenleri ve Çomçalı Gelin	203

Adana'da Asker Uğurlama - Karşılama Törenleri Asker Ağıtları, Türküleri, Şiirleri, Manileri	215
Adana'da Törenlere, Adaklara, Özel Günlere Ait İnançlar, Pratikler ve Bunlara Bağlı Mutfak Kültürü	231
Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri-Doğum Evlenme Ölüm ...	247
Adana Yağmur Yağdırma Törenlerinde 'Boğa Dede, Bulut Dede ve Tosun Dede Kültü	273
Türk Folklorunun Turizm Açısından Değerlendirilmesi	283
Anadolu'da Halk Kültürü Ürünlerinin Oluşumuna Kültürel Değişim ve Gelişim Açısından Bakış	291
Çukurova Konulu Romanlarda Çukurova Halk Kültürü ve Halk Edebiyatı Geleneği Ürünlerinin Etkisi ve Yeri	297
Tekirdağ'da Âdet ve İnanışlar	303
Halk Kültüründe Değişimin Topluma Etkisi ve Sonuçları	313
Halk Kültürünün Uluslararası İlişkilerde Ülkelerin Tanıtımına Katkısı ..	327
Popüler Türk Kültürünün Dünya Kültürlerine Etkisi ve Katkısı	337
Ortak Türk Folklorunun Küreselleşen Dünyaya Tanıtılması	349
Güney-Doğu Avrupa'da Osmanlı ve Osmanlı Sonrası Türk Uygarlıklarının Öteki Uygarlıklarla Halk Kültürü Yönünden Karşılıklı Etkileşimi	357
Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim- Kuşam Geleneği	367
Anadolu ve Rumeli Türk Kültürünün Oluşmasında Sevgi ve Hoşgörü Düşüncesi Mimarı Mevlana Celalettin Rumi'nin Etkisi	393
Adana Mutfak Kültürü ve Adana Yemeklerinden Örnekler	399
Ortak Türk Folklorunun Geleceğe Aktarılması ve Çukurova Nogaylarının Halk Kültürü Araştırması Çalışmaları	435
Küreselleşmenin Geleneksel Türk Halk Kültürüne Etkisi	441
Halk Kültürlerinin Gelecek Kuşaklara Taşınması	453
Kişi Adları Dizini	463

ÖN SÖZ

2

Halk kültürü Türk kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Halk kültürü sözlü gelenekte yaşatılan bütün ürünlerle beslenir. Halk kültürü ürünlerinin özünde bağlı bulunduğu kültüre ait örnek değerler ve ahlak anlayışı yatar. Din, gelenek ve günlük yaşam, halk kültürü ürünlerini besleyen diğer kaynaklardır.

Halk kültürünü kültürel değişim ve gelişim açısından, 33 makaleyle inceledik. Bu kitap bu makalelerden oluşmaktadır.

Halk kültürü ürünleri gün geçtikçe kaybolmaya yüz tutmaktadır. Halk kültürü ürünlerini bir kültür varlığı olarak gelecek kuşaklara aktarmayı görev bildik. Halk kültürünü bir ölçüde belirleyebildiysek kendimizi mutlu sayacağız.

Halk kültürüyle ilgili olarak araştırmacılar, bugüne kadar çok önemli araştırmalar yaptılar. Bu halk kültürü gönüllülerine şükran borçluyuz.

Bu çalışmanın kitap haline gelmesine kadar, basım ve düzeltme aşamalarında yardımlarını aldığım öğrencilerime, basılmasını sağlayan sayın Mehmet VARİŞ'a ve Kitabevi çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Prof. Dr. Erman ARTUN

Adana, Ağustos, 2008

Seyirlik Köy Oyunları ve Anonim Halk Edebiyatı Araştırmaları

ERMAN ARTUN

KITABEVİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

SEYİRLİK OYUNLAR ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR

Köy Seyirlik Oyunları Kültürel Mirasının Müzelenmesi	11
Adana Köy Seyirlik Oyunlarından Örnekler	17
Tekirdağ Köy Seyirlik Oyunları	41
Ritüel Kökenli Çukurova Tören ve Köy Seyirlik Oyunlarında "Canlandırma, Hayvan Benzetmeceleri ve Sembolleri"	51
Köy Seyirlik Oyunlarındaki Düğünlerde Gelin Güvey Motifinde Eski Kültür İzleri	57
Ritüel Kökenli Trakya ve Balkan Köy Seyirlik Oyunlarında Ölme, Dirilme, Kız Kaçırma Motifleri	67
Tekirdağ Ritüelleri ve Balkanlardaki Varyantları	75

İKİNCİ BÖLÜM

ANONİM HALK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI

Yaşayan Adana Karatepeli Fıkraları	91
Çukurova Ağıt Söyleme Geleneğinde Ölüm Dışı Söylenen Ağıtlar	123
Kıbrıs Yerel Fıkra Tipi: Kırk Bir Deliler	149
Çukurova Halk Kültüründe Yerel Fıkra Tipi: Abdal Fıkraları	167

Muğla Mâni Söyleme Geleneğinde Mizah – Taşlama- Takılma	195
Türkiye’de ve Kıbrıs’ta Mâni Söyleme Geleneğine Karşılaştırmalı Bir Bakış	205
Adana’da Mâni Söyleme Geleneği	225
Tekirdağ’da Bilmece Sorma Geleneği	261
Tekirdağ’da Mâni Söyleme Geleneği	285
Tekirdağ’da Ninni Söyleme Geleneği	321
Osmaniye’de Ağıt Söyleme Geleneği ve Osmaniye Ağıtları	347
Türk Halk Kültüründe Mani Söyleme Geleneği, Manilerin İletişim Boyutu ve İşlevselliği	379
Adana’da Bilmece Sorma Geleneği	395
Kişi Adları Dizini	421

ÖN SÖZ

Seyirlik köy oyunları ve anonim halk edebiyatı ürünleri Türk kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Seyirlik oyunlar ve anonim halk edebiyatı ürünleri sözlü gelenekte yaşatılan bütün ürünlerle beslenir. Bu ürünlerinin özünde bağlı bulunduğu kültüre ait örnek değerler ve ahlak anlayışı yatar. Din, gelenek ve güncel yaşam, halk kültürü ürünlerini besleyen diğer kaynaklardır.

Seyirlik köy oyunlarını ve anonim halk edebiyatı ürünlerini kültürel değişim ve gelişim açısından, 20 makaleyle inceledik. Bu kitap bu makalelerden oluşmaktadır.

Seyirlik oyunlar ve anonim halk edebiyatı ürünleri gün geçtikçe kaybolmaya yüz tutmaktadır. Bu ürünleri bir kültür varlığı olarak gelecek kuşaklara aktarmayı görev bildik. Seyirlik oyunları ve anonim edebiyat ürünlerini bir ölçüde belirleyebildiysek kendimizi mutlu sayacağız.

Konuyla ilgili olarak araştırmacılar, bugüne kadar çok önemli araştırmalar yaptılar. Bu halk kültürü gönüllülerine şükran borçluyuz.

Bu çalışmanın kitap haline gelmesine kadar, basım ve düzeltme aşamalarında yardımlarını aldığım öğrencilerime, basılmasını sağlayan sayın Mehmet VARİŞ'a ve Kitabevi çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Prof. Dr. Erman ARTUN

Adana, Ağustos, 2008

Âşık Edebiyatı Araştırmaları

ERMAN ARTUN

KITABEVİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Âşık Şiiri Geleneğinde Dil, Üslup, Motif ve Metin Merkezli Anlama - Açıklama Üzerine Düşünceler	9
Âşık Edebiyatı Metinlerinin Tahlili Üzerine Düşünceler	19
Günümüz Adana Âşıklık Geleneğinde Mizah	31
Âşıkların Destanlarının Sosyal Tarihe Kaynaklık Etmeleri	63
Âşık Tarzı Halk Edebiyatında Üslup	71
Günümüzde Yeniden Yapılanan Âşıklık Geleneğinin Sosyo- Kültürel Boyutu	77
Osmanlı Türk Kültüründe Âşık Şiirinin Belirleyici Rolü	85
İletişim Çağında Âşıklık Geleneğinin Geleceği	93
Günümüz Adana Âşıklık Geleneğinde Yiğitleme (Yiğit Üstüne Türkü) ..	101
Türk Dünyası Âşıklık Geleneğinin Geleceğe Taşınması	117
Günümüz Adana Âşıklık Geleneğinde Nasihat (Öğütleme)	131
Balkanlarda Destan Söyleme Geleneği ve Prizrenli Âşık Ferki'nin Destanları	151
19. Yüzyıl Âşıklık Geleneğinde Âşık Erzurumlu Emrah'ın Yeri	167
Kıbrıslı Âşık Kenzi'nin Destanları	179
Günümüz Adanalı Âşıkların Dinî- Tasavvufi Şiirleri	191

Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Terimleri Üzerine Bir Deneme	207
Adana Âşıklık Geleneğinde Alkış-Kargış (Kara Alkış)	227
Alevi Bektaşî Edebiyatına Genel Bir Bakış	239
Ceyhanlı Âşık Karamehmet'in Yalanlamaları	247
Osmaniye ve Çukurova'da Âşıklık Geleneği	263
Adana Âşıklık Geleneğinin Yeniden Yapılanmasında Sivashî Âşıkların Etkisi	277
Günümüz Adana Âşıklık Geleneğinde Ölüm ve Mezar Teması	285
Günümüz Adana Âşıklık Geleneği Âşıklardan Âşık Kederi'nin Alevi-Bektaşî Edebiyatındaki Yeri	297
Adana Âşıklık Geleneğinde Kayserili Bir Âşık: Âşık Derdiderya	325
Çukurova'da Salavatçılık Geleneği ve Âşıkların Pehlivan Salavatlamları	353
Balkan Türk Edebiyatlarına Genel Bir Bakış	399
Âşık Esrarî'nin Vehhâbî Destanı	407
Âdana Âşıklık Geleneğinde "Karacaoğlan Çığırma"	417
Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Fasılları	423
Adanalı Âşıkların Şiirlerinde Kıbrıs Barış Harekâtı	453
Andırın Beşbucaklı Âşık Halil	477
Dadaloğlu Üzerine Birkaç Söz	495
Karacaoğlan Şiirinin Kültür Kaynakları	501
Ozandan Âşığa Halk Şiiri Geleneğinin Kültür Kaynakları	511
Kişi Adları Dizini	521

ÖN SÖZ

Âşıklık geleneği Türk kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Âşık bulunduğu toplumun sözcüsüdür. Âşıklık geleneği yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, şiirin kalıcı ve etkileyici özelliğinden yararlanarak kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Âşık edebiyatı sözlü gelenekte yaşatılan bütün ürünlerle beslenir. Âşık şiirinin özünde bağlı bulunduğu kültüre ait örnek değerler ve ahlâk anlayışı yatar. Din, gelenek ve güncel yaşam, âşık edebiyatını besleyen diğer kaynaklardır.

Âşıklar, sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemle (yazarak) veya bir kaç özelliği birden taşıyan geleneğe bağlı olarak şiir söyleyenlere "âşık", bu söyleme biçimine "âşıklık-âşıklama", aşıkları yönlendiren kurallar bütününe de "âşıklık geleneği" adını veriyorlar.

Âşıklık geleneğini; âşık edebiyatının Anadolu'da oluşumu ve gelişimi, âşıkların yetiştikleri sosyal çevreler, âşıklığa başlamaları, bu edebiyatın diğer edebiyatlarla etkileşimi, biçim, tür, üslup, içerik, terim ve günümüzde yeniden yapılanıp şekillenerek, gelenekselleşmeğe başlayan âşık toplantıları ve âşık fasıllarını kültürel değişim ve gelişim açısından 34 makaleyle inceledik. Bu kitap bu makalelerden oluşmaktadır.

Âşıklık geleneği ve âşık şiiri gün geçtikçe kaybolmaya yüz tutmaktadır. Âşık edebiyatını bir kültür varlığı olarak gelecek kuşaklara aktarmayı görev bildik. Âşıklık geleneğini ve âşık şiirini bir ölçüde belirleyebildiysek kendimizi mutlu sayacağız.

Âşık edebiyatıyla ilgili olarak araştırmacılar, bugüne kadar çok önemli araştırmalar yaptılar. Bu halk kültürü gönüllülerine şükran borçluyuz.

Bu çalışmanın kitap haline gelmesine kadar, basım ve düzeltme aşamalarında yardımlarını aldığım öğrencilerime, basılmasını sağlayan sayın Mehmet VARIŞ'a ve Kitabevi çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Prof. Dr. Erman ARTUN

Adana, Ağustos, 2008